

Во пресрет на Конференцијата на Страните (COP15) во Копенхаген

Поаѓајќи од фактот дека на Македонија реално и се закануваат сериозни последици од климатските промени во речиси сите општествени сектори (Втор национален извештај за климатските промени, Влада на Република Македонија, Декември 2008), кои може да имаат катастрофален ефект врз целокупниот развој на државата во блиска иднина;

Земајќи ги во предвид аспирациите на Македонија за полноправно членство во Европската Унија, што подразбира и спремност за превземање на обврските кои произлегуваат од европската политика за климата;

Препознавајќи ги можностите за одржлив развој кои ги создаваат финансиските механизми кои се на располагање, и особено земајќи ги во предвид потребите, проблемите и потенцијалите на Република Македонија

„Заедно за климата“ – Македонска НВО мрежа за борба против климатските промени апелира:

1. Владата на Република Македонија да ја стави борбата против климатските промени високо на својата приоритетна листа и видливо да ја вгради во својата генерална политика, како и во политиките за посебните сектори, бидејќи климатските промени се многу повеќе од прашање кое ја засега само животната средина. Поконкретно:

- да создаде услови за вистински развој на новите, чисти технологии, особено за производство на енергија од обновливи извори. Ги поздравуваме одлуките за воведување на повластени тарифи за енергијата произведена од сонце и ветер, но сметаме дека истите мора да бидат дел од јасно дефинирана и комплетна национална политика за чист развој. Во таа смисла, сметаме дека се неопходни и понатамошни промени, во целокупниот пристап кон инвестициите и проектите кои придонесуваат кон искористување на локално расположивите обновливи извори на енергија, односно давање нивен приоритет во однос на конвенционалните начини на производство на енергија. Со оглед на нивното позитивно влијание врз животната средина, економскиот развој и

приближувањето на Македонија кон целите и стандардите на Европската Унија, сметаме дека Владата треба да донесе **одлука со која ќе ги скрати, поедностави и олесни административните процедури** за ваквите инвестиции и проекти. Во оваа смисла предлагаме „Зелена Гиљотина“, по урнекот на веќе постоечкиот, успешен проект „Регулаторна Гиљотина“. Фактот дека од повеќето најавувани и дури официјално промовирани инвестиции и проекти сеуште нема видливи резултати на теренот јасно зборува за проблемите со кои се соочуваат инвеститорите на теренот;

- да демонстрира вистинска поддршка за инвестициите и проектите чија цел е искористување на локалните обновливи енергии со воведување на финансиски механизми за стимулација на развојот на истите.

Во оваа смисла, предлагаме:

„меки“ кредитни линии со навистина поволни услови за постоечките, но и нови инвестиции и проекти од ваков вид. Во Македонија постојат слични иницијативи и можности, но истите се далеку од доволни и навистина поволни. Реалноста, односно отсуството на вакви компании и проекти, е најдобар индикатор за успешноста на овие можности и иницијативи;

програма за грантови наменети за техничка подготовка на проекти за искористување на обновливите извори на енергија и енергетска ефикасност, особено на локално ниво. Статусот на „Не-Анекс1“ земја, потписничка на Протоколот од Кјото, овозможува сериозни финансии за вакви проекти (проекти со механизам за чист развој), но Македонија до сега многу малку ги има искористено повољностите што ваквиот статус ги носи. Од 2004, кога нашата држава го ратификуваше Протоколот, до денес, поднесени се само три проекти до Извршниот Одбор за CDM проекти на Рамковната Конвенција за Климатски Промени на Обединетите Нации. Од овие, еден е одбиен (Рехабилитација на 6 хидроцентрали – поднесен од ЕЛЕМ и Мицубиши), за еден се води повторна ревизија (Премин од нафтени горива кон природен гас – поднесен од Макстил и Мицубиши) и за еден ревизијата е успешно завршена и ревизорот препорачува регистрација („Когел Скопје“, комбинирана гасна централа, поднесен од Рударски институт, Скопје и Camco International Ltd) . Со оглед на фактот дека повољниот „ Не-Анекс1 “ статус нема да трае засекогаш, туку напротив, со приближувањето кон Европската Унија „рокот“ за истиот полека истекува (од 27 членки на Европската Унија само две имаат „ привремена дозвола“ за останување на листата на Нон-Анекс1 држави – Малта и Кипар), сметаме дека Владата треба **сериозно**

да се посвети кон искористување на поволностите кои ги носи овој финансиски механизам. Македонија треба особено да се фокусира на **децентрализирани, локални проекти за производство на енергија од обновливи извори (посебно сонце)**, за што е исклучително поволна линијата на Рамковната Конвенција за проекти од помал размер. Еден од основните проблеми во Македонија, особено на локално ниво е недостатокот од соодветни човечки и технички капацитети за изработка на квалитетни проекти (а CDM проектите се со исклучително високи критериуми за квалитет), како и институционална поддршка до конечна реализација на истите.

Повторно, и покрај постоењето на институции / програми чија цел е токму техничка поддршка за изработка на вакви проекти – реалноста покажува дека очигледно постојат проблеми, за што најдобро зборува бројот на реализирани проекти.

Предлогот за грантови и ставовите изнесени во оваа анализа во голема мера се однесуваат и на останатите можности за финансирање на проекти за енергетска ефикасност и обновливи извори на енергија од други институции и организации (програмите за финансирање од Европската Комисија, Светска Банка, итн);

- да спроведе политика за поддршка на активностите за подобрување на енергетската ефикасност и искористување на обновливите извори на енергија на крајните корисници – граѓаните на Република Македонија. Вистинската определба за чист развој не може да се реализира без вклучување на разни форми на поддршка за премин од „фосилна“ кон „одржлива“ нација. Во оваа смисла ја поздравуваме пионерската иницијатива за стимулација на граѓаните да инсталираат соларни панели за топлинска енергија, но сметаме дека се потребни далеку посериозни иницијативи кои директно ги вклучуваат граѓаните. Ја повикуваме Владата, по урнекот на повеќе држави во светот, да воведо **грантови за подобрување на енергетската ефикасност** во домовите; **субвенции за оние граѓани кои ќе одлучат да произведуваат и/или користат обновлива енергија** (електрична и топлинска) во своите домови; целосно **укинување на данокот на додадена вредност за материјалите и опремата** неопходни за енергетска ефикасност и искористување на обновливи енергии; како и **укинување на данокот на додадена вредност за хибридни возила** и воведување на останати поволности за истите (бесплатен паркинг и патарини, намалени трошоци за регистрација, и сл.);

Иако наведените мерки изгледаат едноставни за примена, сепак потребната законодавна рамка е комплексна, и неопходни се сеопфатни административни и извршни мерки.

- да овозможи услови за развој и сериозно да инвестира во научно-истражувачката работа и иноваторството поврзани со борбата против климатските промени. Инвестициите во овие области се првиот и неопходен чекор за развој на повеќе национални и локални стратегии и планови. Во Македонија има сериозен недостаток на податоци и истражувања за основни области, без кои националните планови и стратегии немаат вистинска основа. Нацрт-стратегијата за развој на енергетиката е еден од примерите за оваа констатација: во документот не постои ни една сериозна анализа и приказ на потенцијалите на Македонија за соларна и ветерна енергија.

Истовремено, оние малку анализи и извештаи кои постојат не се лесно достапни на јавноста - на ни една веб страница на релевантна институција (Министерство за економија, Министерство за животна средина, Агенција за енергетика, УХМР, итн.) не постои можност за директен пристап до ваквите документи. Со оглед на фактот дека станува збор за анализи на државни институции и податоци од јавен интерес, како и податоци кои може да стимулираат и многу да помогнат во планирање и изработка на проекти за енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија, апсурдно е истите да не бидат обелоденети и достапни во секое време.

Технолошките иновации се област за која Македонија не покажува речиси никаков интерес. Сметаме дека ова отсликува отсуство на интерес за вистински развој на сопствената држава и директно придонесува кон ниската технолошка развиеност на Македонија.

Поаѓајќи од сето ова, предлагаме: **анализа на потребите од научни студии**, истражувања и слично – неопходни за планирање и изработка на стратегии, планови и проекти за ублажување и адаптација кон климатските промени, енергетска ефикасност и искористување на обновливи извори на енергија и **изготвување на акционен план за нивна изработка; отворање на посебна програма за финансирање** на горенаведената научно-истражувачка работа; **објавување на постоечките анализи, студии и сл.** – особено оние кои се во државна сопственост на релевантните веб страни (Министерство за економија, Министерство за животна средина, Агенција за енергетика, и сл.); **отворање на посебна програма за финансирање на иновации** кои помагаат во борбата против климатските промени и **за формирање и развој на мали и**

средни претпријатија кои би ги реализирале докажано успешните иновации (истото може да се финансира во соработка со меѓународните финансиски институции, а делумно и од Европските фондови);

- сериозно да ги разгледа и да ги вклучи сознанијата за ранливоста од климатските промени врз сите аспекти на одржливиот развој, а особено врз посебните земјоделски и сточарски гранки во земјоделската политика. Земјоделството е еден од најранливите сектори во однос на климатските промени и Вториот национален план за климатски промени укажува на повеќе од алармантни закани за овој исклучително важен сектор за Македонија. Постоечката земјоделска политика на ниеден начин не демонстрира свест за реалните закани во секторот. Сметаме дека овие укажувања не смеат да бидат игнорирани, туку истите мора да се искористат за изготвување и спроведување на **стратегии и акциони планови за ублажување на климатските промени во земјоделието и особено за адаптација** во конкретните гранки. Исто така, сметаме дека е неопходно да се спроведат соодветни **проекти за едукација на земјоделците** во однос на проекциите за релевантните гранки, можните начини за ублажување и адаптација, како и презентација на позитивни практики од развиените држави. Неопходно е **мерките за ублажување и адаптација** да бидат **вклучени во програмите за финансирање на развојот на земјоделието**. Сметаме дека без овие и низа други активности насочени кон овој сектор однапред се осудени на неуспех голем број на иницијативи, планови и развојни стратегии (а со тоа и лошо се искористени и онака малкуте финансии и останати ресурси). Апсурдно е, на пример, да се вложуваат средства во развој на лозарството (и/или инвестира во македонското вино), без при тоа да се одвојат средства за адаптација на лозарството кон климатските промени, ако се знае дека веќе во 2025 година, како директна последица од климатските промени се предвидува пад на производството на винско грозје во Кавадарци од 46% (Втор Национален План за Климатските Промени, Влада на Република Македонија, Декември 2008). Истата логика може да се примени во речиси сите земјоделски гранки, во кои се предвидуваат и далеку поалармантни последици од наведениот пример.
- Да ја прошири праксата за рано предупредување од екстремни временски појави (топлински бранови, поплави, суши итн.), како и информирање на разбирлив начин, за состојбата со промените во климата на национално ниво. Ја поздравуваме иницијативата на УХМР за предупредување од временски непогоди преку јавните медиуми и веб страницата на УХМР. Сметаме дека ваквата пракса на рано предупредување на населението од

потенцијални климатски непогоди не само што треба да продолжи, туку и да се продлабочи, преку изработка на временска прогноза за 30 дена, анализа на состојбите со промената на климата на годишно ниво (колку температурата и врнежите во една година се промениле во однос на претходната), и за сите сознанија соодветно да се информира јавноста. Сето ова би придонело кон посериозни анализи и истражувања за влијанието од промените на климата во посебни региони и на локално ниво, што е неопходен предуслов за навремено планирање и спроведување на национални и локални мерки за адаптација врз најранливите сектори.

2. Со цел да ја подобри својата меѓународна позиција во глобалните меѓународни преговори за климата, Македонија да се поврзе со останати држави со кои дели слично ниво на развој и слични последици од климатските промени.

Македонија е мала држава, без некое посебно значење и простор кога станува збор за меѓународните климатски преговори. Од друга страна последиците од климатските промени кои се очекува да ја погодат нашата земја се меѓу посериозните во глобални рамки. Со оглед на ваквата реалност Македонија мора да најде начин да го сврти вниманието кон себе. Формирање на посебна алијанса (група, коалиција...) за настап во меѓународните преговори е еден од најуспешните модели кои веќе покажаа резултати. На пример, најнеразвиените држави (Least Developed Countries) имаат посебна група (LDC) и нивниот глас во меѓународните преговори е далеку посилен отколку на индивидуалните држави. Како резултат на ваквото „групно лобирање“, во рамки на UNFCCC постои посебна програма и посебен фонд за LDC групата. Други слични примери се: Алијансата на Мали Островски Држави (Alliance of Small Island States - AOSIS); The Umbrella Group (неформална коалиција на не-ЕУ развиени држави); Европската Унија; The Environmental Integrity Group – EIG (коалиција на Мексико, Република Кореа и Швајцарија) и CACAM (алијанса на држави извознички на нафта – ОПЕК држави, држави од Централна Азија, Кавказ, Албанија, Молдавија и Лигата на Арапски држави).

Сметаме дека Македонија треба да учи од овие искуства и да иницира коалиција која ќе и овозможи многу поповолна меѓународна позиција за реализација на своите интереси во областа на борбата против климатските промени.

Ги поттикнуваме претставниците на нашата официјална делегација во Копенхаген, меѓу останатото, да ја искористат конференцијата и за идентификација на можните партнери, како и за неформални разговори со истите за формирање на посебна група.

Најпоследно, на нашата официјална делегација и посакуваме успешен настап на Конференцијата во Копенхаген и се надеваме дека на истата ќе дадат вистински придонес во глобалната борба против климатските промени, при тоа претставувајќи ја Македонија на достоинствен начин. Очекуваме дека на Конференцијата ќе ги имаат во предвид и успешно ќе ги застапуваат националните интереси на нашата земја, кои во огромна мера бараат напуштање на досегашната практика на декларативни „заложби“ на преговарачките страни и итна и решителна глобална акција (особено од страна на најголемите емитери на стакленички гасови), која ќе обезбеди барем некаква шанса за задржување на затоплувањето под 2°C.

**Заедно за климата,
Македонска НВО мрежа за борба против климатските промени**